Kinek a könyve?

Esterházy múlt öt perccel

„A fekvő hátvéd nem gyors" — mondja M. Gyuri bácsi, író, íme egy futballaxióma, amelyből talán a foci „ellengeometriája" felépíthető. A csel az pedig csel — ezt meg bárki gondolhatja anélkül, hogy bármit is felépíthetne belőle, még tán családi házat se; vagy mégis, titokban, ez is szerkezet.

Esterházy Péter oly ellenállhatatlanul robbant be a magyar irodalomba, feltöltve azt a bizonyos nyelvi rést, mely addig teljesen szabálytalannak bizonyult a beszélés terepasztalán, de mégis a megértésnek és kifejezésnek egészen új, élvezhető formuláját szülte.

Formula? Túlzás

Bár Esterházy szerkeszt — mégsem formulában, ez nemigen érezhető —, mindig valami újat kívánna konstruálni nem kifejezetten szűkös tárházából.

A *Fancsikó és Pinta* című remeke jó néhány folyóirat szerkesztőségét megjárta — többek között a Tiszatáját is, ahonnan repült, mint a szabad galamb —, aztán végül a könyv, már második kiadásban is elfogyott. Később jött, mint nagy állomás, a *Termelési regény*, amely, úgymond lábjegyzetelési technikájával igencsak borogatta a regényklisét (ez a könyv is megélte a második kiadást, mely nem sűrűn esik meg honi könyvekkel).

Legjobbnak tartott könyve *A szív segédigéi* címen előbb a Jelenkorban, majd a már korábban megkezdett, *Bevezetés a szépirodalomba* című sorozatban jelent meg; fehér, hófehér alapon fekete betűk, s középen piros vonal. A sorozatból összeállt nagy,

súlyos könyv:

Bevezetés a szépirodalomba. Ez az előzőleg megjelent műveket átdolgozva tartalmazta, kiegészítve képekkel, ábrákkal, lapszéli jegyzetekkel. Ezen aztán volt mit csemegézni, értelmezni, nyafogni, szidni a kritikusoknak, mert a négy hamburgernél is nagyobb műre már harapni kell. Főleg akkor, ha a könyv végén egy egész cowboycsapatnyi szépíró neve olvasható, kiknek ilyen-olyan műveiből a frappírozott és helyénvaló mondatok, mondatocskák „át lettek mentve", tömbösítve a nagy könyvben.

A következő váratlan (derült égből a motorbiciklis) Esterházy-húzás, a titokban megjátszott *Tizenhét hattyúk* című könyv volt, melyen szerzőként a *Csokonai Lili* név szerepelt. Az archaikus nyelvezetű mű jó sok kacsingatást, találgatást szült. A jobb érzésűek leginkább csak távol maradhattak ettől, elolvasták a „műt", és ha nem is az első mondat után, de a másodiknál a vonalvezetésből kiderült, hogy Esterházy keze van (nyakig) a dologban. Végül is szerzőnk, szinte bűntudattal, hogy így átvágta (nyeste) rajongóit, az Élet és Irodalom hasábjain vallomást tett, miszerint *ő lenn biz'* a Tizenhét hattyúk szülőapja, avagy legalábbis gondviselője.

Szokás lett Esterházynál — így az olvasó is pavlovi reflexszel rohanhatott a könyvesboltba —, hogy a könyvhétre „Péter-mű" jelenik. Családásunknak, hangját már jócskán megismertük, az idén sem hagyott terepet Esterházy: *Hrabal könyve* címmel, egy az esszé, illetve a regény közötti átmenetekben bővelkedő könyvet írt. Bohumil Hrabal csehszlovák író és szereti a sört; Kelet-Európa. A könyv fülszövegében ott áll a kérdés, hogy vajon ezeken az oldalakon

ki kit vált meg

a műhelyi nehézségek közepette. A szöveg narrátora, úgy tűnik, E. P. magyar író felesége, de az sem lehetetlen, hogy pusztán egy magyar író felesége. Végül is mindegy.

Hallom mindenfelől, hogy ez a könyv egy baklövés, unalmas, rossz. Már én végigolvastam és csak kicsit szenvedtem tőle, mert bizony akad benne egy süppedős rész a Hűség fejezetében, ahol nem működik az Esterházy golyóstolla, ahol a mondatokat nemigen érti az ember, hogy mit keresnek itt, miért vannak leírva. A „regénybeli" két angyal, s főként az egyik „megemberülése", kísértetiesen hasonlít Wim Wenders Az ég Berlin felett című filmjének angyalaihoz. De gyerünk tovább, lehet, hogy csak egy hetes front támadt. A Hűtlenség és a Harmadik fejezet már ismét lábon áll, olvastatja magát. Szép, ígéretes mondatok kerekedtek, s már mintha az előbbi fejezet botladozásának mibenlétét olvashatnánk: „Másképp írunk esőben és másképp, ha süt a nap. Esőben hamarabb halnak a regényhősök." A könyvben visszavisszatér a dzsessz, a blues; „fütyülve", dalszövegben, vagy más említést érdemlő módon: „Ma szépet álmodtam, egy szép szót álmodtam, azt, hogy „mondsee". Mondsee-blues."

Szép, szép. Szép.
Valami baj még is van.
Mi az?

Valami hasonló esett itt meg, mint M. Gyuri bácsi íróval, akit nagyon sokáig jobboldali írónak tartottak. Aztán akkorát változott a világ itt Magyarországon (is), olyannyira jobbra tolódott a legális „szó", hogy a becsületesen egy helyben maradó M. Gyuri bácsi író, hirtelen, egy szemvillanás alatt a baloldalon találta magát, baloldalinak találtatott. Hát igen. A legális „irodalmi szó, mondat" olyannyira rátelepült az Esterházy-féle irányra, hogy ő, aki egy helyben maradt, vesztett különlegességéből. No nem baj, a mű megvan, olvasva jobb, mint kritizálva.

Podmaniczky Szilárd

Magyarország manapság a meggyőzés hazája. Az új kormány tisztségviselői győzködik az őket faggató riportereket — s rajtuk keresztül, persze, a lakosságot — az általuk tervezett intézkedések üdvös voltáról. A pártok vezetői győzködik saját tagságukat politikai irányvonaluk helyességéről. A képviselők a tévé nyilvánossága előtt győzködik egymást valós vagy vélt igazukról, s közben fél szemmel a kamerára figyelve, a választópolgárokat is szókimondásukról, tántoríthatatlanságukról, elvhűségükről, no meg — olykor legalábbis így tetszik — saját magukat önnön fontosságukról.

Tévedés ne essék, mindezt *nem* fanyalogva konstatálom. Mert hiszen *a meggyőzés általában a demokráciákban válik a politizálás fontos eszközévé.* Vannak persze a történelemben olyan időszakok, amikor csak az ellenfél, sőt az ellenség *legyőzése* árán menthetők meg emberi, politikai, civilizációs értékek. Örvendetes, hogy a mai Magyarország, s talán tágabb világunk is, nem ilyen helyzetben van. Megéltünk aztán olyan politikai kurzust is, amelyben *mások legyőzése*, politikai, s olykor fizikai megsemmisítése *korántsem volt elkerülhetetlen.* Történészek feladata bemutatni, hogy megtörténte mögött miként húzódik meg a birodalmi nyomás, a hibás politikai helyzetértékelés, a puszta hatalomvágy, a mindent megváltani akaró, jó szándék, s az ezzel való cinikus visszaélés, kevesek gonoszsága és sokak vaksága, félelem és közömbösség, tengersok hazugsága és rafinált erőszak.

Volt aztán részünk olyan hatalomból is, amely *élt* és — túlnyomó többségünket — *élni hagyott.* Néha és térben-időben relatíve nem is rosszul. De *meggyőzni nemigen akart, inkább döntött, és utólag magyarázott.* Még akkor is, amikor már késő volt. Nem volt igazán kíváncsi ránk, és mi sem őrá. Néha úgy érzem, ezért bukott el.

Örülök tehát a meggyőzéshullámnak, anélkül, hogy illúzióim lennének. Hiszen éppen a közelmúltban esett meg, hogy két párt még saját tagsága és parlamenti képviselői egy része számára is utólag magyarázott meg országos kérdéseket eldöntő és más pártok politikai mozgásterét is korlátozó megállapodást. És az is nyilvánvaló számomra, hogy *nincs az a demokrácia, amelyben a meggyőzés öncélú volna.* Végső fokon a saját álláspont érvényesítésének, vagyis a politikai *ellenfelek* legyőzésének szándéka vezérli a szereplőket. De mégis, micsoda különbség mindezt nyilvánosan, a *választópolgároktól kapott meghatalmazás birtokában, az ellenfélnek is esélyt adva, és a bukás kockázatát is vállalva tenni.* Mindannyian tudjuk, nem volt ez mindig így. Hiba lenne, persze, azt hinni, hogy *csak* ez a demokrácia; hogy az mentes a politikai üzletektől, a kulisszák mögött folyó alkudozásoktól, a hazugságoktól. Ez utóbbiak nélkül csak az álmodozók és a demagógok demokráciája létezik, a nyilvános érvelés híján viszont semmilyen.

Érv-verés

Igen, *az érvek!* Miattuk nem felhőtlen az öröm. Mert a meggyőzés szándéka, a másokat befolyásolni akarás vehemenciája mögül sokszor *bántóan hiányoznak* az érvek. *Helyettük gyakran hervadt szóvirágok, érzelmi zsarolás, személyeskedés, vagy mellébeszélés hallik.*

Bevallom, hogy a legutóbbi parlamenti ülésszakon vitatott néhány kérdésben nem volt határozott véleményem, nehezen tudtam volna igennel vagy nemmel szavazni. Néhány képviselői hozzászólás azonban meggyőzött — elmondója álláspontjának *ellenkezőjéről.* Az egyik honatya a címerről folyó vitában öreg nénikéről mesélt, aki az eddig dugdosott koronás-címeres zászlót sírva bízta rá, azzal, hogy a férjét ezért megverték. Félreértés ne essék, az eset lehet igaz, és akárki, akármikor tette ezt, *felháborító.* De az is tény, hogy számosan voltak ebben az országban olyanok az utóbbi évszázadban, akik a Kossuth-címerért szenvedték el ugyanezt. Annak alapján pedig mégsem dönthet a Parlament, hogy hányan voltak az egyik, és hányan a másik szenvedő csoport tagjai. Vagyis, amit a képviselő úr mondott, *nem érv.* Az már csak tetézte mindezt, hogy hozzátette: így érez a magyar nép.

Egy másik honatya azt hozta fel, hogy a magyarellenes hangulatú negyvenes években, a pozsonyi vár renoválásakor az épületen a koronát is megtartották, sőt bearanyozták. *„Ne legyünk csehszlovákabbak a csehszlovákoknál!"* — intette a Kossuth-címer felé hajlókat, párttársai viharos tapsa közepette. Úgy gondolom, akárhány régi épületen ott van a korona, annak ott is kell maradnia, vagy ha levették, vissza kell kerülnie. A pisai ferde tornyot sem jut eszébe senkinek kiegyenesíteni, s a Notre Dame tornyát sem akarta még egyetlen francia kormány sem befejezni. *De egy dolog a műemlékvédelem és más dolog a Magyar Köztársaság címere.* Vagyis, a pozsonyi korona bearanyozása sem érv.

Tudom, hogy *érvelni nem könnyű.* Azt sem tagadom, hogy az *érzelmekre* is kell hatnia egy politikusnak. *De csak arra?* Ennyivel el lehet intézni ilyen fontos kérdéseket? Ennél már az is jobb, ha valaki álláspontja indoklásául azt mondja: *Csak!*

Ilyesfajta „érvekkel" nem csak a Parlament szolgál. A közvetlen elnökválasztás érdekében kezdett aláírásgyűjtő akció kapcsán méltán neves közgazdászunk írja le kifogásait a *Beszélőben.* Ezek többsége valóban megfontolásra érdemes. Maradéktalanul egyetértek például az MSZP parlamenti szerepéről mondott kritikájával. Abban már nem vagyok olyan biztos, hogy — amint ő állítja — *Király Zoltánt* kizárólag személyes ambíciók vezetnék ebben az ügyben. *Ezt minden kétséget kizáróan eldönteni lehetetlen,* éppen ezért kategórikusan kijelenteni legalábbis kockázatos. Azt pedig végképp nem hiszem, hogy az MSZP-nek azért sikerült 180 ezer aláírást összegyűjtenie, mert a vállalatvezetők, tsz-elnökök százai támogatták. *Egyszerre megmozdult a régi apparátus, mintha nem is 1990-et írnánk* — mondja a szerző. Hát én láttam az aláírásgyűjtést a Nagyáruház előtt. Fiatalok és idősek, jól öltözöttek és láthatóan szegényen élők írták alá az íveket, és nem hiszem, hogy a főnökük utasítására tették volna. És ha az ország összes vállalatvezetőjének, tsz-elnökének, volt apparátcsíkjának a kézjegye szerepelne is az íveken, miért volna az baj? Vagy az említettek *nem teljes jogú állampolgárok?* Alakuló demokráciánk első heteiben mégsem kellene *Révai József* politikai filozófiáját újraéleszteni. Ő mondta ugyanis a Független Kisgazdapárt 1945-ös választási győzelme után, hogy *a szavazatokat nem csak számolni kell, hanem mérni is.* Úgy vélem, egy politikai akció ellen ez sem érv. Csak arra jó, hogy bűntudatot ébresszen az aláírók tízezreiben: Lám, ti még most is a vörös meg a zöld bárók szekerét toljátok!

Ugyanígy nem volt meggyőző a minap a rádióban Király Zoltánnal vitatkozó képviselő sem, aki szerint *az aláírásgyűjtés a Parlament legitimitását vonja kétségbe.* Ez rendkívül *súlyos kijelentés,* hiszen azt állítja, hogy a kezdeményezők és az aláírók (ha csak az utóbbiakat nem tekintjük orránál fogva vezetett, buta népségnek) nem ismerik el a szabad magyar választás eredményét. Pedig *erről szó sincs.* Csak a parlamenti demokráciák kormánypártjai szeretik úgy látni, hogy e politikai rendszerekben a politikai tevékenység kizárólagos színtere a Parlament kell legyen. Később, persze, megváltozik a véleményük, amikor ellenzéki pártok lesznek, egy következő választás után. Ekkor már inkább hivatkoznak arra, hogy bár a Parlament a népet képviseli, mégsem maga a nép, amelynek akaratnyilvánítási lehetősége nem merülhet ki abban, hogy négy- vagy ötévenként képviselőket válasszon. *Általában* tehát nem igaz, hogy a Parlamenten kívüli, törvényes eszközök alkalmazása kétségbe vonná magát a parlamentarizmust. *Arról persze lehet vitatkozni, hogy ezt mikor és milyen célok érdekében célszerű megtenni, de ebben a vitában az idézett kijelentés szintén nem érv.*

Példáim szándékosan név nélküliek, és az sem fontos, hogy az említett vélemények milyen pártállású személyektől származnak. Ugyanis efféle „érveket" az utóbbi hetek politikai vitáiban igen gyakorta és korántsem „pártspecifikus" jelenségként hallhattunk-olvashattunk. Éppen ezért szeretnék szólni mindenkinek, akit azzal vert a sorsa, hogy a következő néhány évben engem — minket, sokunkat — gyakran kell meggyőznie: *szívesen, és nagyon odafigyelünk.*

Kovács László

„Az életveszélyesen beteg gyermekekért"

A Szegedi Egyetemi Gyermekklinika évente 600 súlyosan beteg, nagy műtéteken átesett gyermek ápolási feltételeinek javításáért, további 100 ugyanilyen beteg fogadásáért létesült az alapítvány.

Örömmel vettük a Délmagyarország 1990. június 8-i számában az „Az élet az első" című klinikánkkal kapcsolatos cikkre megnyilvánuló pozitív reagálásokat, és máris többek érdeklődését az alapítványhoz való csatlakozás módjáról. Minden adományt köszönettel elfogadunk, amit közvetlenül a 665—7 123—33 656—1 számú csekkszámlára lehet befizetni, de célszerű az is, ha előbb a gyermekklinikát a csatlakozási szándék jelzésével írásban megkeresik, befizetési csekk kiküldését kérik. (Cím: Szegedi Egyetemi Gyermekklinika, Alapítvány, Szeged, Korányi fasor 14—15., 6725).

Az összegek későbbi időpontokra való kötelezettségvállalással is megajánlhatók, sőt későbbi szándéknyilatkozatokat is köszönettel veszünk. Az alapítványra befizetett összegek adómentesek, illetve, mint közérdekű célra fordított kiadás az adóalapból levonhatók.

„Az életveszélyesen beteg gyermekekért" alapítvány kuratóriuma

Nem volt min elbukni?

A „teszthiányról" a felvételizők...

Múlt pénteki számunkban beszámoltunk a JATE TTK történelem—földrajz szakára jelentkezők írásbeli felvételi malőrjéről, amikor is történelemtesztek helyett is földrajzfeladatlapok érkeztek Budapestről. A felvételizők elbírálása ezért kizárólag az esszékérdések megduplázott pontszáma — és természetesen a szóbeli vizsga — alapján történik.

A leginkább érintettek, a jelentkezők a következőképpen kommentálják a történteket, szóbeli vizsgájuk előtt: az eset felháborító, disznóság, igazságtalanság, röhejes, sajnálatos, sőt jellemző.

Abban mindannyian egyetértenek, hogy az így előállt helyzet mindenképpen hátrányos rájuk nézve — bár az egyetem képviselői hosszasan győzködték őket ennek ellenkezőjéről. Egyikük azt hangsúlyozza, hogy hetek óta csak a tesztre készült, évszámokat, adatokat magolt. Mások attól tartanak, hogy *a teszt hiányában nincs min elbukni,* sok lesz az egyformán magas pontszám, nem érvényesül a szelekció. Általános vélemény a hallgatók körében, hogy *öt kérdés alapján nem mérhető le a jelentkezők tudása.* Tisztában vannak azzal is, hogy az esszékérdések megítélése, a szóbeli vizsgával egyetemben — minden jó szándék ellenére is —, *szubjektív.*

A szervezetlenségnél nagyobb felháborodást csak az „egyetemiek" viselkedése váltott ki a felvételizőkből. Az illetékesek nem győzték hangsúlyozni, a felvételi így is szabályos, *„a jelentkezők dolga, hogy megírják, amit elénk tesznek"* (?). Ráadásul a diákok azt az információt kapták, hogy a JATE egyáltalán nem kapott történelemteszteket. Másnap tudták meg osztálytársaiktól, hogy a BTK-ra jelentkezők szabályosan felvételiztek, oda megérkeztek a feladatlapok. Hiányolták a felvételizők a megértést, az emberi szót. A fejetlenség, tanácstalanság, kapkodás közepette senkinek nem jutott eszébe annyit mondani: mi nem tehetünk róla, de azért sajnáljuk.

K. G.

...és a dékánhelyettes

Tegnap délben sikerült elérni *dr. Papp Györgyöt,* a JATE Természettudományi Karának dékánhelyettesét, aki a vitatott felvételiről a következő tájékoztatást adta:

— Elöljáróban reflektálnék Márok Tamás írására. A cikkben megjelent „hosszas huzavona után" kifejezéssel már csak azért sem értek egyet, mert délután 2 órakor derült ki e minősíthetetlen hanyagság, a tanároktól a visszajelzést kettő után tíz perccel kaptuk, de a gyerekek két óra 27 perckor már pontosan tudták, hogy mi a teendőjük. A másik téves megállapítás a „kitöltött feladatlapok"-ra vonatkozik. Természetesen, ez sem igaz, maximum arra érthették a felvételizők, hogy ezeket már látták egyszer, pontosan a földrajzfelvételik kapcsán.

— Visszatérve az eredeti kérdéshez. Az, hogy milyen legyen egy történelemdolgozat, nincs szabályba foglalva. A megszokott formula két részből áll, egy tesztből és egy esszéből. Az alatt a rövid idő alatt 2 ezer 550 oldalt kellett volna sokszorosítani, ez nem volt lehetséges. Arra gondoltunk, hogy azok a pótírásbeli tételek, amelyek azok számára készültek, akik esetleg nem tudnák megírni az adott időpontban a felvételit, ugyanolyan felelősséggel voltak összeállítva. Ezek után döntöttünk a csak „esszéírás" mellett Természetesen, ez a kép egészen másképp fest az egyén szempontjából. Hosszú évek tapasztalata azt mutatja, hogy a dolgozatokkal elért összpontszám nagyobbik hányada a tesztekből „származik". Ugyanakkor az igazán jó felvételit íróknál az esszé sikerült jobban. A gyengébbek természetesen többen vannak, mint a jók. És még valami: a keretszám: 20 fő. Az előfelvettek száma 9. Az, hogy a most felvételit írtak közül 11, 20, vagy esetleg 15 fő kerül-e be, azt a felvételibizottság dönti el. Összegezésképpen annyit mondhatok, nem volt szabálytalan az általunk választott megoldás.

Cs. Á.